

A 1803/välfärd:

Käsittelijä Hyvinvointi Pohjolassa -valiokunta

Hyvinvointi Pohjolassa -valiokunnan mietintö, joka koskee
jäsenehdotusta
pohjoismaisesta yhteistyöstä kunniasorron ennaltaehkäisemiseksi

Ehdotus

Hyvinvointi Pohjolassa -valiokunta ehdottaa että,

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden hallituksille,

että ne syventävät tutkimusalalla sekä oikeuslaitosten ja viranomaisten kesken tehtävää pohjoismaista yhteistyötä kunniasorron ennaltaehkäisemiseksi.

että ne selvittävät, millaisia ennaltaehkäiseviä toimia Pohjoismaissa on tehty kunniaväkivallan ja kunniasorron torjumiseksi niiden eri ilmenemismuodoissa, joita ovat esimerkiksi lapsiavioliitot, pakkoavioliitot ja sukuelinten silpominen, olipa sitten kyseessä lapset, nuoret tai huoltajat.

että ne kartoittavat sitä, miten Pohjoismaissa on eri tasoilla tehty työtä erityisesti lapsiavioliittojen estämiseksi.

että ne kartoittavat sitä, millaista työtä Pohjoismaissa on tehty tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen estämiseksi sekä mitä toimenpiteitä on tehty silpomisen uhriksi joutuneiden henkilöiden hoitamiseksi ja tukemiseksi.

että ne vaihtavat kokemuksia oikeuslaitosten työstä, jossa on selvitetty erityisesti lapsi- ja pakkoavioliittoihin että sukuelinten silpomiseen liittyviä kunniarikoksia.

että ne selvittävät Pohjoismaiden toimia erilaisten ympäristöjen seksuaalivähemmistön suhteen, kun kunnianormit omalta osaltaan ovat määrääviä ja vaikuttavat yksittäisten ihmisten mahdollisuuksiin valita haluamansa elämäntumppani.

Taustaa

Kunniasorron poistaminen on yksi aikamme suurista vapauten liittyvistä kysymyksistä. Kyse on siitä, että kaikilla tulisi sukupuolesta ja perhetaustasta riippumatta olla oikeus vaikuttaa itse omaan tulevaisuuteensa. Kyse on asioista, jotka ovat meidän yhteiskunnassamme olleet itsestäänselvyyksiä, mutta saavuttamattomia tytöille, pojille, naisille ja miehille ympäristössä, joissa perheen ja ryhmän kunnia menee yksilönvapau-

den edelle. Näitä asioita ovat esimerkiksi mahdollisuus osallistua kaikkeen kouluopetukseen, viettää vapaa-aikaa kavereiden kanssa, päättää itse omasta seksuaalisuudestaan, oikeus fyysiseen koskemattomuuteen, oikeus valita itse oma elämäkumppani ja oikeus vaikuttaa omaan elämään.

Ruotsin silloinen nuorisohallitus julkaisi vuonna 2009 raportin, jonka mukaan 70 000 nuorta ei saanut itse valita aviopuolisoaan. Carin Götblad, lähisuuhdeväkivaltaa vastustavan toiminnan kansallinen koordinaattori arvioi vuonna 2014, että 100 000 alle 25-vuotiasta tyttöä ja poikaa elää kunniaan liittyvän sarron alaisena. Riippumattomien tutkijoiden laskelmien mukaan kunniasorto rajoittaa Ruotsissa jopa 240 000 nuoren vapautta päättää omasta elämästään.

Kunniasarron käsite johtaa ajatukset usein siveydenvallontaan liittyvään väkivaltaan ja sarrtoon, nuorten seurustelukumppaneiden valinnan valvontaan ja heidän tulevaisuutensa rajoittamiseen. Monet oikeustapaukset kertovat siitä, että kunniasääntöjä uhmanneet voivat ääritapauksessa joutua maksamaan teostaan hengellään.

Kunniaan liittyvien asioiden esilletuonti oli Ruotsissa pitkään kiistanalaista. Kunniaajattelua pyritään edelleenkin suhteellistamaan tai puolustamaan. Ongelman laajuus yhdessä poliitikkojen ja ennen kaikkea kunniasarron uhrien aktiivisuuden kanssa on kypsyttänyt tietoisuutta ja ongelmaan liittyviä toimenpide-ehdotuksia. On kuitenkin korostettava, että vaikka kunniasorto olisikin vain reuna-ilmiö, sen vaikutukset yksilötasolla ovat yhtä armottomat. Maissa, joissa kunniasortoa esiintyy vain hyvin pienissä vähemmistöissä, yhteiskunnan valmiudet sen kohtaamiseen voivat olla huonommat. Sen vuoksi on perusteltua, että Pohjoismaat tekevät asiassa yhteistyötä ja vaihtavat keskenään tietoa ja kokemuksia.

Kaikki YK:n jäsenvaltiot ovat yhdessä laatineet kestävän kehityksen tavoitteet Agenda 2030:n, joka koostuu 17 globaalista tavoitteesta ja 169 osatavoitteesta. Tavoitteessa 5 pyritään luomaan yhdenvertainen yhteiskunta, jossa tytöillä, pojilla, naisilla ja miehillä on samat edellytykset ja mahdollisuudet. Tavoitteen 5 yhdessä osatavoitteessa halutaan lakkauttaa kaikki haitalliset käytännöt, kuten lapsi-, varhais- ja pakkoavioliitot sekä naisten sukuelinten silpominen. Eurooppa-neuvosto ratifioi naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastaisen yleissopimuksen (Istanbulin sopimuksen) toukokuussa 2017. Kunniaan liittyvät rikokset ja tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen tunnustetaan sopimuksessa erityisesti naisiin kohdistuvana väkivaltana. Ratifiointi pakottaa EU:n suojelemaan ja tukemaan uhreja tarjoamalla esimerkiksi pysyviä puhelinpalveluja ja erityistä lääketieteellistä apua sekä toimimaan ennaltaehkäisevästi edistämällä sellaisten ennakkoluulojen, käytänteiden ja perinteiden kitkemistä, jotka perustuvat naisten alistaiseen asemaan tai stereotyyppisiin sukupuolirooleihin.

Islannin entisen sosiaaliministerin Árni Páll Árnasonin raportissa "Tiedolla tehoa käytännön toimiin – Sosiaalialan pohjoismaisen yhteistyön vahvistaminen" korostetaan sitä, että pohjoismaisen yhteistyön on aikaisempaa enemmän perustuttava tietoon ja kysyntään. Vain käytännössä toimivalla tiedolla on merkitystä, ja sellaista kannattaa jakaa, on Árnasonin viesti.

Pohjoismaisilla tutkijoilla on tarve vaihtaa kokemuksia keskenään sekä työskennellä menetelmien kehittämiseksi ja systematisoimiseksi, jotta asianomaiset viranomaiset voivat käsitellä kunniaväkivaltaan liittyviä kysymyksiä. Kansalaisyhteiskunnalla on keskeinen rooli kysymyksissä, jotka liittyvät kunniaväkivaltaan ja -sortoon sekä niiden ilmenemismuotoihin, joita ovat muun muassa lapsi- ja pakkoavioliitot sekä sukupuolielinten silpominen. Kansalaisyhteiskunnalla on pitkä kokemus uhriksi joutuneiden tai uhan alla olevien kohtaamisesta ja tukemisesta. Julkishallinnon ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyöstä saatuja kokemuksia on vahvistettava ja kehitettävä.

Pienten maiden on ratkaisevan tärkeää tehdä yhteistyötä ja käyttää hyväksi tietoa, jota voi olla vaikea hyödyntää sellaisissa maissa, joissa kokemusta on vähän.

Kunniasortoa esiintyy myös Pohjoismaiden rajojen yli tilanteissa, joissa nuoret pakotetaan avioliittoon toisessa Pohjoismaassa, tai maiden kahdella puolella asuvien klaanien ja sukujen rinnakkaisissa oikeusjärjestelmissä.

Valiokunnan näkemykset

Valiokunnassa on laaja yksimielisyys ehdotuksen tarkoituksesta, ja keskustelussa kävi ilmi, että suosituksia halutaan täydentää ottamalla huomioon seksuaalivähemmistöt erilaisissa ympäristöissä, joissa kunnianormit omalta osaltaan ovat määrääviä ja vaikuttavat yksilön mahdollisuuksiin valita haluamansa elämäntilanteen.

Tukholmassa 30. lokakuuta 2019

Bente Stein Mathisen (H)

Guðmundur Ingi Kristinsson (Flf)

Heli Järvinen (vihr.)

Ilmari Nurminen (sd)

Ina Strøjer-Schmidt (SF)

Kaisa Juuso (ps)

Kasper Roug (S)

Kolbeinn Óttarsson Proppé (VG)

Maria Stockhaus (M)

Nina Sandberg (A)

Outi Alanko-Kahiluoto (vihr.)

Paula Bieler (SD)

Per-Arne Håkansson (S)

Tony Wikström (ÅSD)